I. IBERIS, SIVE LEPIdium.

II. LEPIDIUM, PIPEritis.

RANUNCULUS I.

majoribus tamen, robuſtis, in cacumine ſpicatis, tenuibus ac albicantibus. Radice alba acerrimi guſtus, perinde ac folia, quæ dentibus attrita os univerſum accendunt. Seritur in hortis ac etiam quibuſdam in locis ſponte naſcitur. Excalfacit & ſiccat vehementer, ac ea omnia poteſt quæ Lepidium primum: caterùm longè valentius operatur. Quòd λεπίδιον *Græci, Lepidium quoque Latini vocant: Mauritani, Seitaragi, Hauſaub, Aſceiteragi, ſeu Scitharegi: Itali, Lepidio: Germani,* Gauchblum und Wilderkreß: *Galli, Passeraige ſauvage, & Naſitort ſauvage: Hiſp. Naſturtio monteſino. Lepidium Paulo Aegineta, & Plinio: poſterioribus Græcis* λεπιδίον: *Italis, Piperite & Peperella: Gallis Passerage, ſive Poyuree: Germanis,* Pfefferkraut. Nomina.

I. Iberis folio Naſturtii C.B. Iberidis figura bis à Matthiolo poſita, primùm quidem ad calcem libri primi, dein hoc loco: verùm cùm diverſas icones habeat, aliam inter minores, qualis eſt ea quam l. 1. invenies: aliam foliis Naſturtii inter majores icones, idcircò talem in hunc locum rejecimus. II. Lepidium latifolium, quòd λεπίδας ſeu ſquammas & maculas faciei deleat. C.B. Piperitis, Brunf. Dod. gal. Lon. Lepidium ſive Piperitis Trag. Matt. Cam. Lepidium Ægineteę & Plinii, Matt. in icon. Lug. Lepidium majus, Cor. in Dioſ. Lepidium ſive Hiberis major, Cord. hiſt. Lepidium magnum, Fuch. icon. Lepidium Plinii, Cam. Dod. fol. Lepidium Ægineteæ, Geſ. hort. Tab. Raphanus ſylveſtris officinarum, Lobelo.

βατράχιον. RANUNCULUS.
CAP. CLXXI.

COmplura Ranunculi genera, vis tamen omnibus una acris, & vehementer exulcerans. Nam unum coriandri foliis conſtat, latioribus, ſubalbidis, pinguibus, flore luteo, interdum purpureo: caule gracili, cubitum alto: radice alba, exigua, amaraq; multis capillamentis, hellebori modo, fibrata: naſcitur in *a* limitibus humidis. † Alterum lanuginoſius, longiori caule, pluribus foliorum inciſuris, plurimum in Sar-

a Meum ὀνῆρις. i. juxta fluenta. † Ori. ὀρεινῆ. i. genículoſius.

b Cat. χλωροῖ ὀφθαλ. viridius.

in Sardinia proveniens, quàm acerrimum, quod ſylveſtre apium appellant. Tertium minimum, odore gravi, flore aureo. Quartum huic ſimile, flore *b* lacteo. Folia, flores & cauliculi recentes illitu exulcerant, & cruſtas non ſine dolore gignunt: quare ungues ſcabros extricant, ſcabiem eximunt, ſtigmata delent: formicantes verrucas, & penſiles, alopeciasque pauliſper illita tollunt. Tepente decocta perniones foventur. Sicca radix tritaque, ſternutamenta ciet, naribus admota: dentium dolorem appenſa levat, ipſos tamen frangit.

RANVNCVLVS II.

RANVNCVLVS III.

RANVNCVL. IV.

RANVNCVL. IV. FLORE PLENO.

Ranunculum

RANVNCVLVS V. RANVNCVLVS VI.

RAnunculum, qui Græcis βατράχιον dicitur, vulgus herbariorum in Italia, & alibi etiam Pedem corvi, & Pedem galli, quamvis perperam, vocant, ut ſuperius quoq; in coronopi mentione diximus. Planta eſt vulgò nota, pluribus tamen, & diverſis generibus diſtincta. [TERTIUS minoribus provenit foliis, floribus melinis: ſed tota planta gravem ſpirat odorem. QUARTUS non eſt abſimilis tertio, folia tamen magis diviſa ſunt: florem edit lactei candoris: radices numeroſas fibroſasq;.] Et quamvis quatuor tantùm generum meminerit Dioſcorides, unum genus eſt, quod nobis QUINTO loco aſſignabitur, quòd quidem folia mittit ſecundo ferè ſimilia [atq; etiam hirtiora] ſed cui inter complures quibus nititur, [ellebori modo] radices albas, tuberoſa quædam pendeat, veluti ex funiculo, radix nucis juglandis magnitudine, rapi modo albicans, acris tamen & exulcerans, qua per hyemem, areſcentibus jam foliis, utuntur quidam, ubi exulcerandi ſit opus. Naſcitur locis incultis & ſecus itinera. Excalfacit & ſiccat ordine quarto, ulcerat, extrahit, incidit, digerit. Radix recens tuſa & admota, veſicas excitat: quare Iſchiadicis utiliter illinitur. SEXTUS folia mittit Anemonis primi ſimilia: caules cubitales, ſtriatos, flores in ſummitate magnos, aureo colore: radices numeroſas fibroſasq;. Naſcitur in riguis, & humectis locis. Cæteris minus eſt acris, quare minus excalfacit & ſiccat. Illud porrò genus lanuginoſius, vel, ut Plinius ait, foliioſius, copioſiſſimum in Sardinia naſcens pluribus foliorum inciſuris, altiore caule, acerrimo guſtu, pleriq; ideo Apium riſus nominant, quòd quibusdam memoriæ proditum ſit, eos tanquam præ lætitia ridentes interire, qui ipſum comederint. Sed rem ſe aliter habere crediderim, & alius potius aſtipulandum eſſe. Siquidem Pauſanias auctor eſt, herbam hanc, ſi edulio fuerit, veſcentibus nervos contrahere, rictuq; ora diducere, ita ut qui mortem oppetunt, velut ridentium facie intereant. Quod & Saluſtius confirmat, qui hujus venenatæ herbæ meminit, ſic inquiens: In Sardinia quædam herba naſcitur, quæ Sardoa dicitur, agreſti apio ſimilis. Hac ora hominum & rictus dolore contrahit, & quaſi ridentes interimit. Ideoq; Dioſcorides libro 6. Sardoniam ranunculi genus eſſe teſtatur, quæ veſcentibus mentem adimat, & quadam nervorum diſtentione debiſcere in rictus ora cogat, ita ut imaginem ridentium præbeat: ob id Sardonius riſus in adagium ceſſit. Cæterùm quàm magno in errore verſentur, qui exiſtimant Ranunculum eſſe Coronopum, ſuperius in Coronopi commentatione latius explicavimus. Ranunculi meminit Gal. lib. 6. ſimpl. medic. ubi ita ſcriptum reliquit: Batrachium, id eſt, Ranunculus, quatuor habet ſpeciatim differentias. Omnia verò vehementer acrem facultatem poſſident, adeò ut cum dolore exulcerent. Hac itaq; ratione, ſi moderatè utare, pſoras & lepras excoriant, & ungues leproſos divellunt, & ſtigmata diſcutiunt & acrochordonas, & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias juvant, pauco tempore admota: nam ſi diutius inhæreant, non excoriatur ſolùm ipſa cutis, ſed & in cruſtam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera, ſi imponas virentia. Porrò radix arefacta ſternutatorium eſt medicamentum ſimiliter aliis omnibus quæ valenter deſiccant. Sed & dentium dolores juvat, ut & frangat eos valenti ſcilicet exiccatione: & ut ſemel dicam, calida & ſicca valde eſt tum radix, tum univerſa adeò herba. Βατράχιον ita Græcis, Latinis verò Ranunculus appellatur: Italis, Ranunculo, & Pie corvino: Germanis, Hanenfuß: Hiſpanis, Hierva belida: Gallis Bacins. At Ranunculus quintus, Italis, Pie di Gallo: Germanis, Drüßwurtz: Gallis, Pie pou.

Ranunculi conſideratio.

Ranunculus quintus.

Quorundam error.

Ranunculi vires ex Gal.

Nomina.

Ranunculus, quòd limitibus humidis, opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quia inter ejus frutices ranę frequenter inveniantur. Hujus quadraginta quatuor ſpecies Phytopinax exhibet. I. Ranunculus paluſtris rotundifolius, lævis. C.B. Apium aquaticum, Trag. Apiaſtrum, Cor. in Dioſ. Ranunculus primus, Matth. Geſ. hor. Lac. Caſt. Lugd. Ranunculus tertius, Lon. Ranunculus aquaticus Fuch. in icon. Ranunculus paluſtris, Dod. Gal. Cord. hiſt. Lugd. Tab. Th. Ranunculus paluſtris rotundiore folio, Lob. Ranunculus paluſtris folio Apij Cam. II. Ranunculus paluſtris lanuginoſus C.B. Ranunculus ſecundus, Matth. Lugd. Ranunculi altera ſpecies, Sardinia Herba, Cord. hiſt. Ranunculus lanuginoſus alter. Cæſ.

differt à primo quòd lanuginosus sit. IV. Ranunculus montanus albus simplici flore. C.B. Ranunculus quartus, Matth. Lacu. Ges. hor. Ranunculus albus major, Ges. hor. Ranunculus albus flore simplici, Lob. Aconitum batrachoides, adverf. & Lob. icon. Ranunculus flore albo, Dodon. fol. Ranunculus albus, Tab. Ranunculus montanus albus & Ranunculus externus quartus, Lugd. Ranunculus montanus tertius, Cæs. ranunculus leucanthemos folio Aconiti, Cam. In hortis habetur flore pleno. V. Ranunculus bulbosus radice rotunda. C.B. Crus galli & Coronopus parvus, Brunf. Ranunculus exiguus & sceleratissimus, Trag. Ranuncul: quintus, Lac. Matth. Lug. Batrachion Apuleii, Dod. gal. Ranunculus minor, Fuch. Cord. hist. Tab. Ranunculus bulbosus. Lob. Thal. Ranunculus tuberosus, Dod. fol. Lugd qui duas habet figuras: Ranunculus lanuginosus primus, Cæs. Ranunculus flammula dictus, Verticillum Apuleii, Ges. hor. Ranunculus radice bulbosa flore simplici, Camer. In sylvestribus enim flore est simplici, in hortos translatus, non modò flores multiplicat, sed ex uno & alterum promit. Reperitur etiam locis arenosis & saxosis ita parvus, ut vix trium unciarum sit. VI. Ranunculus montanus globoso flore. C.B. Ranunculus sextus, Matth. Lugd. Aconitum tertium eidem, Anemone montana quædam, Ges. hort. Trollius flos, Ges. in fracto. Clus. Panno. Ranunculus montanus alpinus glomeratus, Lob. Ranunculus flore globoso, Dod. fol. Lugd. qui duas habet icones. Ranunculus montanus alter, Cæs. Ranunculus globosus sive montanus, Cam. Ranunculus alpinus luteus Tabernæmontano.

Ἀνεμώνη. ANEMONE. CAP. CLXXII.

DUo Anemones genera, unum sylvestre, alterum in cultis nascens. Cujus multæ species: unà phœniceum florem profert: altera candicantem, aut lacteum, aut purpureum. Harum folia coriandro similia *a* cæterùm scissa tenuius in terram inclinantur: caules lanuginosi, tenues, in quibus flores, ut papaveris, & in medio capitula nigra, aut cærulea: radix oleæ magnitudine, aut amplius paulò grandescit, ac veluti geniculis quibusdam cingitur. Sylvestri amplitudo prorsus major, latioraq; folia, & duriora: oblongius caput, flore puniceo: tenuibus, & *b* multis radicum capillamentis. Acrior est, quæ nigra habet folia. Vis utriusq; acris: ea de causa succus naribus infusus purgat caput. Commanducata radix pituitam trahit: decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibus: cicatrices eorundem, & hebetudines emendat: sordida ulcera abstergit. Folia & caules, sicum ptisana decocti edantur, copiam lactis præbent: menstrua ciunt, vellere apposita: illita quoq; lepras eximunt. Sunt qui errore ducti argemonem nominari eupatorium putent: quoniam à sylvestri Anemone, argemonem, & papaver, quod rhœada appellant (de quo inter papaveris genera referemus) *c* propter colorum cognationem in floribus distinguere non possunt. Verùm papaver, & argemone colore minus saturato spectantur, & utraq; tardius floret. Quinetiam argemone croceum succum, gustu admodum acrem, reddit: rhœas verò candidiorem & acrem. Insuper anemoni, & rhœadi capitula sylvestris papaveris similia insunt, sed in anemone superne crassiusculum, in rhœade subangustius. Anemones genera succum remittunt, nec calyces habent, sed quasi asparagi cacumen. In arvis illa sæpius enascuntur.

a Meum, & Ca. λεπτομερέστερα δὲ τῆς γῆς. i. e. tenuioribus incisuris ad terram.

b Omnia exem. unico verbo. i. καὶ πολλαὶ. i. & pluribus.

c Omnia exem. διὰ τὸ τῶν ἀνθῶν ὁμοχρωματικοῦ. i. ob floru purpureum similem colorem.

ANEMONE. I.

ANEMONE. II.

Anemonis consi.

ANemonis nos quinq; observavimus genera: Primum folio provenit coriandro simili, sed frequentioribus incisuris, caulib. lanuginosis, tenuibus striatis, in quib. tenuiora per intervalla sunt folia: floribus sylvestris papaveris magnitudine, senis circum

ANEMONE III.

ANEMONE IV.

ANEMONE V.

circùm diſtinctis ſoliis purpuraſcentibus, capitulo umbilicotenus emergente, nigro colore, nigriq; capillamentis ſtipato, perinde ac in papavere. Radix illi oleæ magnitudine ſubrotunda, fibrataq;, & ſapore acri (oritur in arvis & aliis cultis locis.) SECVNDVM foliis aſſurgit majoribus, & frequentius laciniatis, cynoctoni Aconiti modo, caulib. alteri ſimilibus, ſed aliquanto craſſioribus, inanibus, & in rectum ſpectantibus, quibus flores inſunt, in ſummitate dilutiore purpura nitescentes, capitulo circumquaq; comato, perinde ac alterum. Radicem habet brevem, rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis: acri etiam guſtu. Naſcitur locis cultis, & præſertim in arvis. Nihil ſuis in facultatibus à priore differt. TERTIVM foliis erescit Ranunculo primo æmulis, caulibus tenuibus, ſeſquipalmaribus, rotundis, in quorum cacumine flores exeunt albi, quinq; tantùm ſoliis diſtincti, roſarum magnitudine, & nonnunquam tenui quadam purpura eſperſi, inferiore præſertim ſede: radicem habet fibratam ac tenuem: naſcuntur in collibus. Tota planta cæteris mitior eſt quare minus excalfacit & ſiccat. Habentur quoque Anemonis genera alia duo, quorum hic quoque imagines damus, foliis laciniatis, & floribus in altero purpureis, in altero aureis. QUARTA, folia profert frequenter laciniata, caulem ramoſum, flores in ſummitate purpureos, radicem globoſam & parvam, fibris numeroſis ſtipatam, provenit cultis locis. QUINTA, parum differt à quarta, minoribus tamen eſt foliis, tenuioribusq;: floribus aureis, radice parva, fabæ magnitudine. Oritur cultis locis & in arvis. Omnia genera Majo menſe florent. Non deſunt tamen, qui credant, Anemonem: & ſylveſtre papaver idem eſſe: ſin minus, ſaltem ejuſdem eſſe generis. Sed ii, mea quidem ſententia, falluntur, & prorſus aberrant à Dioſcoridis propoſito. Quandoquidem ſi hoc idem ſenſiſſet Dioſcorides, alterum ab altero diverſis capitibus non diſtinxiſſet, neq;, ut legitur in hujus capitis calce, differre Anemonem à ſylveſtri papavere tradidiſſet. Tametſi exiſtimet Braſavolus, Dioſcoridis Anemonem id omnino eſſe ſylveſtris papaveris genus, quod flore prodit cæteris rubentiore: minimè advertens, quod ſi hujus cauliculi frangantur, ſtatim lac ipſum diſtillant. Quin nec illud quidem animadvertiſſe videtur, quòd hoc longa conſtet radice, non autem olivæ modo rotunda: capitulumq; ferat

Secundũ.

Tertium.

Quartũ & quintum.

Braſavoli error.

VI. ANEMONES FLORES varii.

VII. PULSATILLA.

Fuch. lapsus.

*III. PULSA. RUBRA.
IX. PUL. LUTEA.*

Pulsatillæ historia.

Pulsatillæ vires Matth.

Ruell. lapsus.

papaveris, non asparagorum cacuminibus simile. Fuchsius præterea in eo libello, in quo tantùm stirpium imagines expressit, Anemones purpureæ loco, illam depingit herbam, quæ plerisq; PULSATILLA cognominatur, etsi nullam, quantum equidem sentio, habeat cum Anemone cognationem: illa namq; cùm primùm erumpit, folia mittit incana & admodum hirsuta, minutimq; laciniata, quæ sapore sunt perquam acri, adeò ut non minus exulcerent, quàm ranunculus, & flammula vulgò dicta. Flos, qui in stellæ modum, similiter hirsutus, ineunte vere dehiscit, anteaquàm folia erumpant, nigricanti splendet purpura: è cujus medio quidam aurei flosculi emicant, eos admodum æmulantes, qui rosis innascuntur: in quorum umbilico floccus quidam purpureus visitur, sericinum referens opus. Exteriori verò parte in ipsius caulis rotundi, tenuis atq; incani cacumine, circa floris basim, villosus alter circumquaq; se pandit floccus, colore cinereo, sericino stamini mollitia ac lævore minimè cedens. Semen capilloso, incanoq; capitulo, juglandi ferè magnitudine, continetur. Radix illi subest pedali longitudine, exesa, nigri chamæleonis modo: cui sapor quidem subdulcis, non autem acris, veluti foliis, & caulibus. Provenit locis incultis, aridis, & saxosis. Folia caules, & flores cùm acerrimo sint gustu, excalfaciunt & siccant ordine quarto: incidunt, attenuant, attrahunt, digerunt, expurgant & ulcerant. Radix verò cùm subdulcis sit non longè aberit à temperatis. Sunt qui hanc miris laudibus efferant contra pestilentiam & ad hausta venena, itemq; contra omnium venenosorum tum morsus, tum ictus: quamobrem in antidotis additur. Scribit Ruellius Anemonem in Gallia copiosam nasci, eamq; esse plantam, quam herbarii Herbam venti vocant: verùm si herba venti Helxine fuerit, vel Solidago minor, ut Simon Januensis interpretatur, aberrasse Ruellius manifestè deprehenditur: sin aliter, quid dicam nescio, cùm me omninò lateat, quid Ruellius per Herbam venti intelligere voluerit. Meminit Anemones Gal. lib. 6. simpl. medic. ubi ita scribit: Anemonæ omnes acrem, extergendi, attrahendi, & ora vasorum reserandi facultatem obtinent. Itaq; radix commansa pituitam evocat: & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida ulcerum anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, mensesq; appositæ eliciunt, & lac trahunt. Ut Græcis ἀνεμώνη, ita Latinis pariter & Italis, Anemone vocatur: Arabibus, Jackaik alnahamen, seu Sakaik anheamen, seu Mamira: Gallis Passefleur: Pulsatilla, Italis Pulsatilla. Germanis Küchenschell oder Hockenkraut.

Nomina.

Anemo-

Anemone dicta à vento, quòd flos nunquam ſe aperiat, niſi vento flante, Plinio lib. 21. cap. 23. unde & Herba venti quibuſdam, cujus plures ſpecies: Matthiolus quinq; propoſuit, cujus figuras mutare noluimus. I. Anemone prima, Matth. & Lugd. II. Anemone ſecunda, Matth. & Lugd. III. Anemone alba radice fibroſa. C.B. Anemone tertia, Matth. Caſt. Lugd. Anemone alpina, Geſ. in fracto, Anemone tertia Matth. flore albo, Lob. Anemone Pann. Dod. fol. Anemone ſylv. prima Ranunculi folio, Cluſ. Pan. Anemone major alba, Tab. Anemone flore candido, Thal. Aconito cognata videtur, Geſ. hor. Ranunculi undecima ſpecies, Cord. hiſt. IV. Anemone prima Matt. edit. ſecunda. Anemone quarta eidem in aliis edit. Caſt. Lugd. Anemone, Lac. Anemone ramoſa purpurea Tab. V. Anemone altera Matth. edit. ſecunda: Anemone quinta eidem in aliis edit. Caſt. Lug. Anemone altera, Lac. Anemone hortenſis, Trag.
10 Anemone ramoſa lutea, Tab. VI. Figura hæc Anemones diverſos flores exprimit: 1. enim flore eſt purpureo, venis ſubrubris variegato: 2. colore eſt cæruleo: 3. coccineo colore: 4. flore eſt pleno dilutè purpuraſcente: 5. aureus eſt: & deniq; 6. candido medio, luteo & elegantiſſimo flore eſt. VII. Pulſatilla dicitur quod ſeminum tremuli pappi leviſſimo flatu huc atq; illuc agitentur: Anemone eſt altera Plinii quæ Limonia dicitur lib. 21. cap. 11. Kuchenſchell/ Brunf. Herba venti, Trag. Lon. Anemone ſylv. Fuch. Herba Sardoa, Dod. gal. Ranunculi decima ſpecies vel leptophyllon comatum, Cord. hiſt. Pulſatilla, Matt. Dod. fol. Caſt. Cæſ. Lug. Cam. Pulſatilla vulgaris, Lob. Cluſ. Pan. Anemone videri poteſt Pulſatilla dicta, Geſ. hor. & Anemone montana, & Ranunculi Dioſc. ſecunda ſpecies, eidem: Pulſatilla prima Tab. Samolus Pliniiſ Dalechampio: plures hujus ſunt differentiæ & in colore floris & foliorum forma. VIII. Pulſatilla rubra, non adeò altè excreſcit, folioq; eſt minutius inciſo: flore minore ex longioribus
20 & anguſtioribus foliis, iisq; rubris compoſito: aliquando & niveo flore reperitur. Hæc Pulſatilla rubra Lob. & Lugd. Dicitur. IX. Pulſatilla lutea, vulgari ſimilis, foliis tamen minus laciniatis: flores ſummis cauliculis inſident lutei, Maii medio florentes, quibus ſuccedunt capitula, pappoſum, barbatumq; ſemen continentia. In monte Helvetiorum Gothardo, & in montib. Taurinenſium provenit. Dicitur Pulſatilla flore luteo, Geſ. hor. Dod. fol. Lugd. & Pulſatilla lutea Camerario in editione Matthioli.

Ἀργεμώνη. ARGEMONE. CAP. CLXXIII.

ARgemone in totum ſylveſtre papaveri ſimilis eſt. Folia habet anemones, diviſa: florem puniceum, caput in cauliculo papaveris rhœadis, oblongius, & ſummis partib. latum: radicem rotundam: ſuccum croci colore, acrem dimittit. Argema, & nubeculas expurgat. Folia illitu inflammationes compeſcunt.
30

EXtant nonnulli Dioſcoridis codices, in quibus duo Argemones genera diverſis capitibus leguntur, nonnulli verò hoc tantùm habent, quod nos legitimum eſſe credimus, non diſſentientes à compluribus doctiſſimis viris, qui alterum huc illegitimè acceſſiſſe cenſent: præſertim cùm Galenus, & Paulus illius nuſquam meminerint. Veruntamen, ut ſatis factum omnibus ſit, alterius quoq; Argemones hiſtoriam hic adjiciendam duximus, quæ ſic habet. Argemone altera foliis ſylveſtri papaveri ſimilis eſt. Vis ei ineſt, ſi recens trita imponatur, interciſiones ſanare, & oculorum inflammationes mitigare. Potta cum aqua, dyſentericis auxiliatur, vulnera conglutinat, & inflammationibus utilis eſt. Convulſis, & vellicantibus impoſita medetur: contra ſerpentium morſus utiliter cum vino bibitur. Provenit argemone frequentiſſima in Hetruria, præſertim in agro noſtro Senenſi, ſicut & in quibuſdam locis vallis Ananiæ Tridentini tractus, quæ nullis, quantum equidem judico, notis Dioſcoridis deſcriptioni refragatur. Legitimam argemonem etſi antea in valle Anania naſci putabamus, ſit tamen nunc, ut notis ipſius diligentius conſideratis, plura in ea planta deſiderari animadvertam, quæ legitimæ argemonæ inſunt. Quare ejus imaginem hic ponere non libuit. Genuinam ego hactenus conſequi non potui. Sed Pli. lib. 25. c. 8. Argemones tria fieri genera memorat, idq; demum probari, cujus radix thus redoleat. Quamobrem in maximo errore fuiſſe deprehenduntur veteres noſtri tum medici, tum ſeplaſiarii, quòd Eupatorium Argemones vice acceperint, ſub Agrimoniæ nomine, de qua lib. 4. ſuo loco, Deo duce, latius diſſeremus. Argemones vires ſanè quàm paucis perſtrinxit Gal. lib. 6. ſimp. med ſic inquiens: Et hujus herbæ facultas abſterſoria eſt, & digerens. Ea quæ Græcè ἀργεμώνη, Argemone item Latinè, atque Italicè dicitur.

Argemones conſi. Caput ſecundum Argemones adulterinum. Veterum noſtrorũ error. Argemones vires ex Gal. Nomina.

Ἀναγαλλίς. ANAGALLIS. CAP. CLXXIIII.

DUo ſunt Anagallidis genera, quæ tantùm flore diſtant: nam quæ cœruleo flore eſt, fœmina dicitur: mas quæ phœniceo. Frutices ſunt parvi, in terra jacentes: foliis in quadrangulo caule puſillis, ſubrotundis, ad helxinæ folia accedentibus: ſemine rotundo. Utraque mitigandi vim habet, inflammationem arcet, adactos corpori aculeos extrahit, nomas cohibet. Succus earum gargarizatus, capitis pituitam purgat & naribus infuſus, dolorem dentium, lenit ſi in adverſam narem injiciatur: argema cum melle Attico emendat: retuſæ oculorum aciei auxiliatur: contra viperarum morſus jecinoris, & renum vitia, ſi ex vino bibatur, prodeſt. Tradunt eam, quæ cæruleum edit florem, prociduam ſedem reprimere: quæ verò phœniceum, illitu evocare. † a

† a Addit Cata. καὶ κοιτοδίους μιζοτέρους ἔις τὶ αὐξῆ τὶ αὐξῆ φύσιν ἀπαραλλάκτως. 1. Et Cratevas herbarius eadẽ de ejus natura prodidit.

ANagallis tam mas, quàm fœmina, quæ officinis vulgò Morſus gallinæ dicitur, notiſſima eſt. Naſcitur cultis & inculti locis: & ſæpè in hortis, ac læto ſolo. Cæterùm planè, meo quidem judicio, hallucinantur, qui Anagallidem eam eſſe plantam putant, quæ in Hetruria vernaculo nomine Centone vocatur, Inſubribus verò Pavarina. Nam hæc florem fert candidum & caulem rotundum: Anagallidum verò alteri flos eſt cæruleus, alteri puniceus, & quadrangulus utriſque caulis. Anagallidum vires recenſuit Galenus libro 6. ſimplicium medicamentorum ſic inquiens: Anagallis utraq; tam ea, quæ cæruleum habet florem, quàm ea, quæ purpureum, admodum extergentis ſunt facultatis. Habent verò quendam etiam calorem attractorium, ita ut & infixos corpori aculeos extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de cauſa. In ſumma autem deſiccandi vim habent citra mordicationem: quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adjuvant: Hæc Galenus. Verùm cùm Morſus gallinæ eam ſtirpem in mentem mihi revocaverit, quam vulgus herbariorum MORSUM diaboli, alii Succiſam appellant, cúmque putem me quàm plurimis

Anagallidis conſi. Centone. Anagallidũ vires ex Galen. Morſus diabolĩ hiſtoria & vires.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0593-6 DFG

I. ANAGALLIS MAS.

II. ANAGALLIS FOEMINA.

V. SUCCISA, SIVE MORsus diaboli.

Opinio superstitiosa.

Succisæ vires.

Nomina.

fortasse rem gratam facturum, si his nostris commentariis ipsam quoq; inseram, hic locus visus, est, ubi commodè de ea aliquid dicam. Morsus igitur diaboli herba est locis incultis proveniens, saltibus, ac etiam interdum pratis, & dumetis. Foliis constat plantagini angustifoliæ, quam vulgò lanceolam vocant, similibus, lævioribus tamen, & quæ circa caules qui ad binûm cubitorum longitudinem assurgunt, exeant breviora, angustiora, leniterq; per ambitum laciniata. Floret æstate, scabiosæ vocatæ modo. Multifidas habet radices, nigricantes, ellebori modo succisas, & circumrosas: unde superstitiosum nomen invenit. Siquidem scripserunt nonnulli superstitionibus dediti, quos credulum vulgus sequitur, cacodæmona tantæ efficaciæ radicem invidere hominibus, atq; hac de causa, ubi succreverit, statim eam undiquaq; dentibus succidere, circumrodere: tanta est hominum superstitio. Herba hæc si viridis cruda, tritaq; carbunculis pestiferis imponatur præsentaneo remedio (ut ajunt) eos sanat aut si vinum in quo decocta fuerit, bibatur. Radix per se estur, aut ejus decocti vinum utiliter bibitur, non modò ad uteri dolores mulcendos: sed etiam ad pestilentem auram arcendam. Gustu admodum amara est: ex quo perspicuum esse potest eam esse calidæ & siccæ facultatis. Siccatæ pulverem præbent plerique ad alvi lineas necandas, ac eadem sugillata illitu emendant. Herba, quæ ἀναγάλλις. Græcè, Anagallis quoq; Latinè vocatur: Italicè, Anagallide: Germanicè, Gauch heyl: *Hispanicè, Muruges: Gallicè, Morgelline: & Mouron. Succisa officinis, Morsus diaboli: Italis, Morso di diavolo: Germanis,* Teuffels abbiß.

Anagallidem dividimus in arvensem & aquaticam: arvensis phænicea est, cærulea, lutea: aquaticæ etiam aliquot differentiæ occurrunt. I. Anagallis phæniceo flore C.B. & Cam. Anagallis mas, Brunf. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Matt. Lac. (cui & Corallium Pauli) Lon. Cast. Lug. Anagallis phænicea mas, Lob. Anagallis punicea, Cæs. Anagallis, Cord. in Diosc. Ges. hor. Anagallis terrestris mas, Thal. Anagallis phœnicea, Tab. Corcorus Theophrasti, Anguil. II. Anagallis cæruleo flore C.B. & Cam. Anagallis fœmina.

fœmina,Brunf.Trag.Matth.Fuch.Dod.gal.& fol.Lac.Lon.Caſt.Lugd.Anagallis fœmina cærulea,Lob. Anagallis cærulea,Cæſ.Tab.Anagallis terreſtris fœmina, Thal. III. Anagallis aquatica: ea à nobis addita,quæ maximè vulgata.Hæc ex radice cãdida,longa,repente, à qua plures tenues fibræ deorſum mittuntur,caules complures rotundi,pingues,& in alas diviſi attolluntur,quos folia craſſa, lævia,lata, ſubnigra,leviter per ambitum ſerrata,cingunt:è quorum ſinubus cauliculi exurgunt, circa quorum ſumma flores cærulei quadrifolii Anagallidis fœminæ floribus minores obſervãtur: his ſuccedunt capſulæ parvæ, quibus ſemen minutum incluſum eſt.Hæc majore & minore eſt folio, rurſus quælibet folio vel ſubrotundo,vel oblongo.In paluſtribus,circa fontes,ac rivorum margines reperiuntur.Dicitur Sion Brunf. Sion non odoratum,Trag.Geſ.hor.Sii alterum genus,Fuch.Cepęa &Beccabunga,Dod.gal.Sium majus. Lon.Anagallis Aquatica Lob.Dod.fol.Cęſ.Cam.Lugd.Tab.Thal.Calida eſt planta Naſturtio aquatico ferè ſimilis,quæ ut illud editur, & ipſius contra Scorbutum uſus,minus tamen Naſturtio potens:urinam movet,calculos frangit, menſes promovet, & fœtus mortuos propellit: Tumoribus etiam cum butyro toſta & aceto impoſita, prodeſt. IV. Anagallis aquatica folio rotundo non crenato: Hæc cum circa

III. ANAGALLIS AQUATICA.

IV. ANAGALLIS AQUATICA folio rotundo.

thermas Aponitanas frequens ſit,ejus & deſcriptionem & iconem adjecimus, ex radice parva, multis fibris cõpacta,cauliculus palmaris & ſeſquipalmaris,anguloſus,lęvis, viridis, in ſummo diviſus exurgit: folia ad radicem plura oblonga,ſubrotunda,quæ caulem alternatim poſita,ſaturato colore virentia, cingunt:floſculi albi ſinguli ſingulis pedicellis inſidentes,ex pericarpiis virentibus prodeunt,quibus ſuccedunt exigui folliculi pericarpiis iiſdem concluſi,in quibus copioſum minutiſſimũ nigrumq;ſemen continetur. Provenit locis udis humidiſq; (ſed rarior inventu) circa ſcaturiginem Thermarũ Aponenſium, & etiam Monſpelii obſervavimus:reperitur etiam circa Antuerpiam. Dicitur Anagallis aquatica altera Lob.in ſuis obſervationibus(quem ſequitur hiſt. Lugd.) in icon.verò eſt tertia. Modò Aliſmatis, modò Cochleariæ ſpeciem,Guilandinus nobis nominavit,quibuſdam Samolus Plinii videtur. V. Succiſa ſeu morſus Diaboli.Matt.Dod.fol.Iacea nigra,Brunf.Morſus diaboli,eidem,Trag.Dod.gal.Lon.Lob.Lug. Tab.Cam.Succiſa,Fuch.Caſt.Scabioſa folio integro, Cæſ. Pycnocomon,Columnæ. Hæc communiter glabra eſt, alia eſt hirſuta: glabra,alia major,alia minor:major alia & communiter foliis integris,alia foliis diſſectis.Flos cæruleus,aliquando purpureus, incarnatus, rariùs albus.

κισσὸς. HEDERA. CAP. CLXXV.

HEdera differentias multas in ſpecie ſortitur,ſummas autem genere tres.Nam quędam candida eſt,altera nigra,tertia helix. Candida fructũ fert candidum:nigra nigrũ,aut croci æmulum, quam vulgus Dionyſiã vocat.Helix fructum nõ gignit,a ſed tenues habet viticulas,& folia parva,anguloſa, &† rubra, Hedera omnis acris eſt,& adſtringens,nervos tentat.Flos trium digitorũ carptu,facit ad dyſentericos, in vino bis die potus:ambuſtis cum cerato tritus illinitur. Recentia folia ex aceto cocta,aut cruda cum pane detrita,lienes ſanant.Foliorum, & corymborum ſuccus,cũ irino unguento, melle, aut nitro,naribus infunditur:& cõtra veteres capitis dolores,caput eo cũ aceto,& roſaceo perfundi utile eſt: purulẽtis aurib. aut do-

a Meum νωὶ λόγῳ ἔχει ἀνάλογον. & alba habet ſtramenta.

aut dolentibus, cum oleo medetur. Nigræ hederæ succus, aut epoti corymbi, corpus infirmant, mentemque turbant largiùs sumpti. Acini quinq; triti, calfactiq; in punici mali cortice cum rosaceo, si instillentur à contraria aure, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in vino decocta illinuntur omnium ulcerum generi, etiam si cacoëthe sint: vitia cutis in facie, & ambusta sanant, uti antea diximus, decocta. Movent menses triti, & subditi corymbi: iidem poti, post purgationes fœminarum, drachmæ pondere, concipiendi spem adimunt. Pediculus foliorum melle irrigatus, ac vulvæ inditus, menstrua, & partus extrahit. Instillatus succus putrida tædia narium, graveolentiaq; emendat, & sanitati restituit. Lachryma hederæ psilothrum est: illitu pediculos enecat. Succus radicum in aceto potus, contra phalangia prodest.

I. HEDERA ARBOREA.

II. HEDERA HELIX.

Hederæ consideratio, & genera.

Hedera, cujus hic tria tantùm summa genera fecit Dioscorides, etsi plures ejus in specie differentias esse testetur, planta est vulgaris notitiæ. Verùm si quis Hederæ plura genera nosse desiderat, non fortasse Plinio contentus, licet de ipsis abundè disseruerit lib. 16. cap. 34. legat Theoph. lib. 3. cap. 18. de plant. historia, ubi hederæ sigillatim species diligentissimè persequuntur, & de iis copiosissimè pertractat: vel potius ipsum audiat, nam hæc, quæ sequuntur, ipsi ad verbum acceptæ referimus, qui loco citato sic habet: Hedera quoq; multigena est: quædam enim humi repens, quædam se in excelsum attollens: & excelsarum genera plura, sed trina summa patescunt, candida, nigra, tertiaq; helix, id est clavicula. Horum item species plures: quippe alia fructu tantùm candida, alia etiam foliis: rursus fructum tantùm candidum ferentium, alia majusculum, densum, & velut in globum circumactum fructum profert, quam corymbiam quidam vocarunt, Athenienses acharnicam riguam eam appellant: alia minorem, sparsioremq;, modo nigra. Habet nigra differentias, sed non hunc in modum conspicuas. Sed helix differentiis maximis discernitur: et enim foliis plurimùm distat, cùm parvitate, tum quòd angulata, concinnioraq; sint: cùm hedera rotundiora, simplicioraq; habeat. Distant etiam internodiorum longitudine, atq; etiam sterilitate, quoniam fructum quædam non ferant: quòd non in hederam transfigurentur, ut quidam volunt: at verò si omnes hederescant, ut aliis placet, ætatis certè, dispositionisq;, non generis erit discrimen, quemadmodum pyri ad pyrastrum. Tamen ejus quoq; folium multum ab hedera distat: verùm id rarum, & in paucis evenit, ut vetustate permutetur, ceu in populo alba, & crotone. Ergo helicis plura genera sed quæ conspectiora, summaq; occurrant, tria sunt. Herbacea, quæ plurima est: secunda candida: tertia versicolor, quam Thraciam quidam appellant. Et harum quæq; distare videtur, quippe herbaceæ quædam folio tenuiori, oblongiori, atq; etiam densiori: quædam minus hæc omnia habens. Et in versicoloris genere, alia folio ampliori, alia minori, macularumq; habitu diversa: pari modo & magnitudine, coloreq; distant. Auctu per se facilis herbacea, inq; plurimum venit. Manifestam esse quæ hederescat, affirmant, non tantùm foliis, quæ majora, latioraq; habet, verùm etiam germinibus: protinus enim erecta gerit, non inflexa gracilitate, & longitudine. Herbacea verò crassiora, brevioraq;. Ac hedera ut semen proferre incepit, germen sublime, rectumq; edit. Est quidem universa hedera radice numerosa, densa, flexuosa, & crassa, surculosa, nec nimis alta, sed præcipuè nigra, & inter candidas, quæ asperrima, immitissimaq; habetur, quamobrem ejus amplexus arbores omnes infestat, omnes enim necat, & exiccat, ablato alimento. Crassatur hæc majorem in modum, atq; arborescit in tantum, ut per se ipsa hedera arbor fiat. Attamen ex majore parte semper super aliud vitam degere solet, atq; (ut ita dixerim) amplexicaulis est, ita pro sua natura vel quiddam ejusmodi illico gerit. Namè germinibus radiculas assiduè inter folia mittit, quibus arboribus, muriq; obrepit, quasi de industria à

Helix.

Helicis plura genera.

natura

natura exhibitis: atq; ita humorem auferens, exhauriensq; arefacit. Et ſi inferius ſuccidatur, nihilominus vivere, durareq; poteſt. Habet vel aliud diſcrimen non mediocre in fructu: nam alius dulcis, alius vehementer amarus, tam in candida, quam in nigra. Indicium, quòd alium aves mandunt, alium minimè attingunt: hedera ita ſe habet. Hactenus Theophraſtus de hederæ generibus. Cæterum tametſi tot Hederæ genera Theophraſto deſcribantur, duæ tamen Hederæ ſunt nobis præcipuæ, nempe major, & minor. MAIOR itaq; quam arboream vocamus, non ſolùm in ſylvis excelſas arbores ſcandit, ſtrangulatq; ſuo arcto brachiorum complexu, ſed etiam antiqua ædificia, urbium mœnia ſepulchraq; adeò occupat, ut tandem ea omnia diruat, & unà cum is collabatur. Eadem in primis folio provenit pyri modo, oblongo, quod tamen tractu temporis triquetrum efficitur. Id quoq; læve, craſſumq; eſt, & longo nixum pediculo, ſapore miſto, nam & acredinis, & amaritudinis, & acerbitatis eſt particeps. Florere incipit ad finem Autumni, floribus muſcoſis, colore pallido, è quibus hyeme racemoſi eduntur corymbi, baccis liguſtrinis grandiores, quæ ante maturitatem vireſcunt, & deinde nigrum colorem contrahunt, menſe Ianuario. MINOR ſterilis eſt, Helix vocata. Hæc rarò arbores ſcandit, ſed aut humi repit, aut ſaxa, macerias, ſepes, & aggeres occupat, folio ſemper triquetro, ac maculoſo: ſarmentis albicantibus, lignoſis, fructu nullo neque flore: utraq; perpetua fronde virent. Serpentibus gratiſſima eſt Hedera, quòd in ea hyeme deliteſcant, ejus ſeſe calore foventes. Foliorum ſuccus ex vino auſtero potus lienoſos ſanat. Decoquuntur ex oleo, & aceto ſeptem hederæ folia, totidemq; oſſium perſicorum nuclei, à cortice delibrati, teruntur q; deinde, & temporibus, & fronti illinuntur, contra capitis dolores, à cerebro provenientes. Qui ſcrobiculas cauterio paratas gerunt in cruribus, aliisve corporis partibus (fontanellas vulgò vocant) folia hederæ ſuperponunt, magna ſanè utilitate, non ſolùm quòd illuc fluentem humorem alliciant, extrahantq;, ſed quòd etiam roborent. Mulieres conſutis hederæ foliis pileos parant, & papuloſis infantium capitibus imponunt, ſic enim curant illos, virus extrahentes. Lachryma, quæ ex caudice diſtillat, illita lendes, & pediculos necat. Minor poteſt ea omnia, quæ major, ſed inefficacior tamen eſt. Eſt & herba, quam vulgus HEDERAM TERRESTREM vocat.

Major.

Minor.

Hederæ vires Matthiolo.

Hederæ terreſtris mentio.

III. HEDERA TERRESTRIS. *IV. HEDERA TERRESTRIS montana.*

Hæc itaq; longo reptatu humotenus ſeſe diffundit, quadratis funiculis, è quibus folia emergunt rotunda, criſpa, & per ambitum ſerrata, floribus ſubpurpureis, puſillis, in caulibus è foliorum exortu, Aprili menſe prodeuntibus. Radicibus nititur tenuibus quæ è caulium geniculis prodeunt, & eos humi reptantes connectunt. Naſcitur in opacis, circa ſemitas, urbium muros, & etiam in hortis. Amaro guſtu tota planta eſt, ideoq; abſtergere, attenuare, aperireq; facilè poterit. Vulneratis viſceribus auxiliari in potionibus plerique cenſent, id propriæ facultati aſcribentes. Huicq; addere ſolent Rubiæ, & albi Dictamni radices, quinetiam Beronicam, Piloſellam, Pimpinellam, Sanguiſorbam, Pentaphyllum, Biſtortam, Stellariam, Equiſetum, Virgam auream, Tormentillam, & Braſſicam rubram, & ex his omnibus in albo vino decoctis potiones parant, adduntq; rhodomellis, quod ſufficit, ad potum dulcedine conciliandum. Hujuſce medicamenti, internè vulneratis exhibere ſolent quotidie ternas uncias, magno quandoq; auxilio. Succus cum æruginemiſtus, inſtillatur utiliter cuniculoſis ulceribus. Fit è terreſtri hedera oleum, foliis recentibus in eo maceratis, diuq; æſtate inſolatis, admirabilis ſanè facultatis ad colicos affectus, & cæteros inteſtinorum cruciatus, cum potum, tum clyſmate infuſum. Hedera (ut auctor eſt Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum) ex contrariis compoſita eſt facultatibus: habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, quam terrenam, & frigidam eſſe oſtendimus: habetque etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus comprobat. Nec deeſt tertia: aqueam namque ſubſtantiam quandam tepidam obtinet, certè ſi viridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt, manetque quæ terrea eſt, & frigida, adſtringens, & ea quæ calida,

Hed. terreſt. vires.

Oleum è terreſtri hedera.

Hederæ facultates ex Gal.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0597-1 DFG

Nomina. *quæ calida, & acris. Hedera, quæ ita latinis, Græcis κισσὸς nominatur: Mauritanis, Cussus: Italis, Hedera seu Lella: Germanis,* Mawer / *sive* Ephewbaum/ Ephew / *sive* Epich: *Hispanis, Edera, Era: Gallis, Lierre. Hedera minor, Græcis κισσὸς ἑλιξ Italis, Hedera minore. Hedera terrestris, Græcis, κισσὸς χερσαῖος: Italis, Hedera terrestris.*

† *Non ab re quidem suspicandum est (ut doctissimè adnotavit Marcellus) huic loco in Dioscoride mendum subesse, & quòd non ἐρυθρὰ, hoc est, rubra, ut habent vulgati codices, legendum sit, sed συγκυκλοτερὰ, id est, concinniora. Nam præter alias rationes, huic lectioni adstipulatur Theophrastus qui libro.3.cap.18.de plantarum historia, eo nomine hederæ helicis folia depingit.*

Hedera triplex hic proponitur. I. Hedera arborea, Matth. Ges.hor.Lugd.Tab.Hedera.Brunf.Trag. Cord.inDiosc.Dod.fol.Cast.Cæs.Hedera nigra, Fuch.Dod.gal.Lac.Lon.Hedera corymbosa, Lob.Tab. Hederę species secunda seu nigra, sive Dionysia, aut corymbifera, Thal. Hujus folia quò magis arborescit eò magis rotundantur, exceptis iis, quæ in summo sunt, baccas nigras habet & luteas. II. Hedera major sterilis C.B.Hedera helix, Brunf.Matth.Fuch.Dod.gal.& fol.Lac.Lugd.Cæs.Lon.Tab.Cam.Helix sive provoluta sterilis hedera, Lob. Hederæ arboreæ sylvestre genus, Gesn. hor. Hederæ species tertia helix vocata, Thal. Hedera minor, Cast. Hæc an diversa sit ab arborea, ambigit Theoph. Plinius concedit: alii non concedunt, cùm fieri possit ut alicubi non arborescat, ob imperfectionem, non speciei, sed individui. III. Hedera terrestris vulgaris, hæc Chamæcissus Diosc. fortè, si in descriptione pro μακρυτέρα legatur μικρυτέρα: apud Plinium Hedera se non attollens à terra. Elatine, Brunf. Hedera terrestris eidem, Matth. Cast.Dod.fol.Tab.Thal.Lug.cui & Malcocissus: Chamæcissus, Fuch.Dod.gal.Lon.Cam.Chamæclema, Cord. hist. Humilis hedera, Lob. Major est, est & minor elegantior cauliculis erectioribus, brevioribus, ut & foliis, floribus magis cæruleis, quæ locis humidioribus circa arbores antiquas reperitur. IV. Hedera terrestris montana, quæ priore viticulos breviores habet, sed hirsutiores, foliis majoribus, floribus item, qui purpurascunt, quæ in montosis Thuringiæ provenit, & valentior ea, quæ in planis colligitur, ut D. Camerarius in suo Matthiolo monet, Hederæ terrestris speciem montanam vocitans.

Χελιδόνιον μέγα. CHELIDONIUM MAJUS. CAP. CLXXVI.

a Omnia exempl. χελιδόνιον μέγα. j. subglauca.

CHelidonium majus, caule est gracili, cubitali, aut altiore, agnatis foliolis: foliis ranunculi, molliori-bus tamen, & colore a cæsiis: flore violæ albæ, secundum singula folia prodeunte. In eo succus croci, mordax, acris, & aliquantulum subamarus, graviter olens. Radix supernè singularis, infernè in multa

I. CHELIDONIUM MAJUS. *II. CHELIDONIUM MAJUS alterum. *

crocea capillamenta fibratur. Siliqua, ceu corniculati papaveris, tenuis, in metæ figuram longa, in qua semen papavere majus recluditur. Succus in æreo vase, cum melle pruni decoctus, oculis claritatem adfert. Foliis, caule, radice, succus exprimitur ineunte æstate & siccatus in umbra digeritur in pastillos. Radix cum aniso, & vino albo pota, medetur regio morbo, & ulcerib. quæ serpunt: imposita cum vino, aut manducata,

cata, dentium dolorem ſedat. Hoc nomen ſibi videtur vendicaſſe, quòd adventu hirundinũ exoriatur, & diſceſſu emarceſcat. Sunt qui narrant, hirundines matres excæcatis pullis, admota herba, viſũ reſtituere.

Chelidonium, quod majus cognominatur, vulgò in Hetruria Celidonia dicitur. At imperiti, præſertim chymiſtæ, quæ multorum ſtultitia eſt, quòd Græci nominis vim ignorent, non Chelidonium, quod Latinè nil aliud, quàm hirundinariam ſignificat, ſed Cœli donum appellitant. Qua poſtea falſa nominis præſtantia freti, ex hac herba quandam quintam eſſentiam fieri prædicant, non modò ſuis vanis alchymicis imaginationibus accommodiſſimam: ſed ad tuendam etiam hominum ſanitatem, morboſq; quàm plurimos profligandos utilem. Provenit Chelidonium ubiq; in Italia propter ſepes in ſcrobium ripis, ſecus vias inter rudera, & in ædificiorum ruinis, ſeu parietinis. Sunt qui narrant (inquit Dioſc. in huiuſce capitis calce) hirundines matres excæcatis pullis admota herba viſum reſtituere. Atqui Ariſt. lib. 4. de gen. anim. cap. 6. id quidem fieri naturaliter ſcribit his verbis: Aves etiam nonnullæ imperfectos, & cæcos pariunt pullos, videlicet, quæ cùm parvæ corpore ſint, multos progenerant, ut cornix, pica, paſſer, hirundo. Quamobrem ſi quis hirundinum novellarum adhuc oculos præpungat, rurſus incolumes redduntur. Cùm enim ſunt non facti, non corrumpuntur. Itaq; denuo oriuntur, ac pullulant. Et lib. 6. de hiſt. anim. Pullorum hirundinis, inquit, adhuc recentium oculi, ſi quis ſtimulo eos vexarit, renaſcuntur, & cernendi vim poſtea planè recipiunt. Herbam in calceis delatam, ſi nudis pedibus attingatur, ictericos ſanare creditur: eadem mammis mulierum admota, menſium abundantiam ſiſtit. Tuſa herba unà cum radice, & oleo chamæmelino ferveſacta, & umbilico illita, tormina ventris, & uteri dolores tollit. Totius plantæ pulvis vulnera, ulceraq; ſanat. Succus ad oculorum maculas, argemas, nubeculas, & cicatrices plurimùm præſtat, verùm cum acerrimus ſit, adhibendus non eſt, niſi iis additis, quæ ejus acrimoniam retundunt, cujuſmodi eſt lac muliebre. Idem cavis dentibus inditus, eos fi angit, & ejicit. Cadunt quoque verrucæ & areſcunt, ſi frequenter eo illinantur. Sunt qui Chelidonium majus vocent herbam quam

Chelidonium majoris conſ. Vanitas chymiſtarum.

III. AQUILINA.

AQUILINA FLO. PLENO.

aliqui AQUILINAM, alii Aquilegiam nominant: Ea in montibus provenit ſylvoſis locis & ſeritur in hortis. Planta eſt fruticoſa, folio Chelidonii majoris æmulo, ſubalbicante, per ambitum laciniato, coriandri ferè modo, cauleſcit menſe Junio numeroſa caulium ſobole, gracili tamen, ac tenui. Flores in caulium cacuminibus emicant, in aliis purpurei, in quibuſdam albi, & in nonnullis aurei, tanta eſt in florib. colorandis naturæ delectatio. Ii in ſtellæ modum radiantur, quatuor ſundentes inferiore parte cornicula concava, & ſurſum reflexa: E quibus capitula oblonga naſcuntur, Melanthii æmula, in quibus pellucidum ſemen concluditur pullo colore. Semen (ut ſcribunt quidam rei herbariæ authores) drachma pondere potum ex Cretico vino, addito croci momento, icteritiam ſanat: ſed ægros in lecto ſubinde ſudare oportet. Chelidonii majoris meminit Gal. lib. 8. ſimp. med. ubi hæc ſcribit: Chelidonium majus extergentis admodum, & calidæ facultatis eſt. Sed & ſuccus ejus ad acuendum viſum commodus eſt, utiq; in quibus craſſum quiddam in pupilla colligitur, digeſtione, atq; diſcuſſione indigens. Uſi ſunt quidam radice ejus ad morbum regium à jecoris obſtructione proficiſcentem, in vino albo eam potui exhibentes cum aniſo. Pari modo manſa dentium doloribus confert. Id χελιδόνιον μεῖζον Græci, quod Latini Chelidonium majus vocant: Mauritani, Kauroch, Challidunium, Chilodomontoma, & Memiram: Itali, Celidonia maggiore: Germ. Schellwurtz/ & Schellkraut: Hiſp. Celidueuha, & yervas de las golundhrinhas: Galli, Chelidonie, & Eſclere. Aquilina, ſive Aquilegia: Italis, Aquileia, Celidonia maggiore, ſeu Celidonia ſalvatica: Germanis, Ackelcy: Gallis, Ancholices.

Aquilina & ejus vires.

Seminis Aquilin. vires.

Chelidonii majoris vires ex Gal.

Nomina.

Chelidonium ſeu Hirundinaria, quòd Hirundines eam monſtrarint: vexatis pullorum oculis ea me-

dentes. I. Chelidonium majus, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. Ges. hor. Lac. Lob. Cast. Lugd. Cæs. Lon. Tab. Chelidonia, Brunf. II. Alterum hoc Chelidonium majus, quernis foliis est, quod foliis potissimum à priori distat, quæ si perpendas, tenera quercus folia dixeris, in hac enim argutius incisa sunt, supernè ex virore nigricantia, infernè pallida, levissimè, ut & caules, hirsuta: flos luteus, cujus folia dissecta sunt & veluti fimbriata, in reliquis priori similis. Ex horto Sprengeri pharmacopœi Heidelbergensis primùm habuimus, dein in horto Illustr. Ducis Wirtenbergici Montembelgardi legimus: quòd si in parietinis seratur formam retinet, lætiore verò in solo aliquando degenerat. III. Aquilegia quasi Aquilina ob florum mucrones aduncos, instar unguium aquilinorum: censetur Pothon veterum, Costæo: Jasione Theoph. Cæs. Jovis flos Athenæi, Dalechampio: Isopyron Diosc. Columnæ. Dicitur Aquilegia Trag. Fuch. Dod. gal. Lon. Lug. (cui & Columbina) Cam. Aquileia, Dod. fol. Thal. Aquilina, Matth. Lob. (& Chelidonia sylvestris) Cast. (cui & Chelidonia media) Tab. Variat flos magnitudine, colore & foliorum numero: est simplex, est plenus: Cæruleus, candidus, flavus, incarnatus, ruber, varius ex cæruleo & purpureo: sic est candidus, nonnullis veluti lituris cæruleis aspersis. Interdum flore inverso albo, incarnato, candido cæruleo permixto: interdum inverso & degenere virescente.

χελιδόνιον μικρὸν. CHELIDONIUM MINUS. CAP. CLXXVII.

CHelidonium minus, quod triticum sylvestre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, sine caule: foliis hederæ, multò rotundioribus, & minoribus, teneris, & subpinguibus, radices habet ex eodem callo complures, pusillas, in granorum tritici modum acervatim congestas: quarum tres, aut quatuor in longitudinem exeunt. Juxta aquas, & lacus nascitur. Vis ei acris, & anemones modo summam cutem exulcerat: psoras, & scabros ungues eximit. Succus radicibus expressus ad purgandum caput, naribus infunditur. Decoctum ejus ex melle gargarizatum, magnificè id præstat: & omnia pectoris vitia extrahit.

Chelidonii minoris consideratio.

CHELIDONIUM MINUS.

Scrophularia minor.

Chelidonium minus hoc an sit veterum.

PLanta, quam omnes ferè rei herbariæ periti Chelidonium minus appellant, omnibus Italiæ locis, verno duntaxat tempore, frequens gignitur, uliginoso præsertim solo, & in scrobium fossarumq; marginibus, foliis hederæ minoribus, rotundioribus, teneris, ac subpinguibus humi accubantibus, sine caule: flore luteo, etsi ejus non meminerit Dioscorides, tenui pediculo appenso. Radicibus nititur compluribus, ex eodem callo prodeuntibus, pusillis, in granorum tritici modum acervatim congestis, quarum nonnullæ tantùm in longitudinem progrediuntur. Herba hæc brevi deperditur tempore: quippe quæ vere & nascatur, & arescat. Sunt qui hanc Scrophulariam minorem appellent, à radicum similitudine, ut quæ multu granorum tritici grumulis, veluti strumis, quæ Græca imitatione scrophulæ vocatur, coaluisse videantur: quanquam alii ex hoc potius sic dictam putant, quòd strumis, sive scrophulis (ut quidam asserunt) imposita medeatur. Nostris eam in Hetruria vulgò vocari Favoscello putaverim, quod fabarum modo folia subpinguia proferat. Nec ea aliunde sibi Chelidonii nomen vendicasse existimatur, auctore Theoph. libro 7. cap. 14. de plant. hist. quam quòd hirundinum adventu florem excitet, quemadmodum & chelidonium majus. Verùm an hæc sit Chelidonium minus, cujus meminere Dioscorides & Gal. non parva videtur esse dubitatio: quòd nullam prorsus nec foliis, nec radicibus præ se ferat acrimoniam, cùm tamen acerrima, & mordax esse deberet, longéque magis quàm chelidonium majus: quandoquidem, Galeno teste, Chelidonium minus cutem exulcerat, & excalfacit ordine quarto. Id quod satis manifestè ostendere posset, hanc non esse Chelidonium minus: nisi quis in hoc illud dixerit, quod de Aro scriptum reliquit Gal. libro 2. de alim. fac. Nam facilè contingere potest quòd quemadmodum Arum Cyrenis minimum medicamentosi, minimumq; acrimonia possidet, adeò ut in cibu vel rapus utilius habeatur: in Italia verò ac minori Asia contrà adeò acre, ut medicamentis duntaxat expetatur: ita & Chelidonium minus, quod in Italia nascitur minimum acrimoniæ sortiatur: quod verò in Græcia provenit, acre admodum sentiatur. Siquidem excepta acrimonia tantùm, nostrati nihil præterea deesse videtur, quin legitimum Chelidonium minus dici queat. Ex quo facilè adductus sum ut credam, quòd quamvis in Italico desideretur acrimonia, non tamen id esse Chelidonium minus diffitendum est: tametsi inficiari tre non liceat, nostrum Chelidonium minus, quòd omnino acrimoniæ sit expers, is morbis haudquaquam convenire posse, quibus illud conferre, quod in Græcia gignitur, tradiderunt Dioscorides & Galenus. Nam hac deficiente qualitate, necesse quidem est, ut & vires, quæ illam consequuntur, deficiant, & pereant. Hinc igitur fit, ut non possim ego subscribere judicio Fuchsii, qui in libro de comp. medic. quem auctum secundo excudit, Chelidonium minus censet alteram Malacocissi speciem. Quinimo ejus opinio mihi refellenda videtur, quòd planta illa nullis ferè notis aliquam mollem hederam referat. Ea quidem foliis hederam quodammodo æmulatur, sed quod magis attendendum erat, viticulas non profert, quibus humi repat: id quod hederæ cuique natura tributum est. Sed longè magis alius quidam nugator accusandus est, quippe qui eo dementiæ devenerit, ut contendere nobiscum non erubuerit, hanc plantam minus non esse Chelidonium, sed Vergilii Amellum. Verùm nihil est quod magis homines deliros efficiat, quam ambitiosa temeritas. Minoris chelidonii vires memoriæ prodidit Gal. libro 8. simplicium

Fuchsius arguitur.

Nugatoris cujusdà opin. explosa.

ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Chelidonium minus, cùm acrius ſit majore, celeriter illitum cutem exulcerat, unguesq; ſcabros ejicit. Succus ejus per nares purgat, utpote admodum acer. Itaq; hac herba quarti ordinis fuerit abſoluti jam, idq; tum in calfaciendo, tum in ſiccando. Herba hac Græcis χελιδόνιον μικρὸν dicitur: Latinis, Chelidonium minus: Mauritanis, Memicen, & Chilodomon. Italis, Celidonia minore, & Favoſcello: Germanis, Feigwartzen/Blatter Kraut/ Pfaffenhödlein/ & Meyenkraut: Hiſpanis, Scrofularia menor: Gallis, Couillons de preſtres, & petite Eſclere. Nomina.

I. GARYOPHYLLUS INDICUS major.

Chelidonium minus noſtrum, cum Dioſcoridis per omnia convenit, excepta vi acri, an fortè ratione ſoli hoc contingat? Strumen Plinio lib. 25. cap. 13. Chelidonia rotundifolia C. B. Ficaria & Scrophularia minor, Brunf. Chelidonium minus, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in hiſt. & Dioſcor. (cui & Amellus Vergilij) Geſ. hor. Lac. Lon. Caſt. Tha. Lugd. Tab. Malacociſſus minor, Fuch. in icon. Favagello vulgò, Cæſal. Teſticulus Sacerdotis, Sylvatico. Hujus folia aliquando purpurea macula notantur: flore eſt ſimplici, rarius pleno.

Ὀθόννα. OTHONNA.

CAP. CLXXVIII.

OThonnam aliqui majoris chelidoniæ ſuccum eſſe ajunt: quidam glaucij: alij ſuccum floribus corniculati papaveris expreſſum. Alij permiſtos cæruleæ anagallidis, hyoſcyami, & papaveris ſuccos eſſe contendunt. Alij Troglodyticæ cujuſdam herbæ ſuccum, quæ Othonna vocatur: naſcique eam in eo Arabiæ tractu, qui ad Ægyptum ſpectat. Othonna foliis erucæ, *a* perforatis cribri modo, & veluti à tinea deroſis, ſqualore obſitis, paucis: flore croci, latifolio: quare quidam Anemones ſpeciem eſſe putaverunt. Extractus ſuccus oculorum medicamentis adjicitur, ubi expurgare eſt opus: mordet enim & abſtergit omnem caliginem, quæ oculis offunditur. Tradunt humorem quendam ex herba emanare, qui elutos, ſemotis calculis, in paſtillos ad eadem di-

a Omnia ex. πολύτρητα ὥσπερ σητόβρωτα, ψωραρὰ, ὀλιγόφυλλα. i. multis foraminibus, veluti à vermibus perforata friabilia & pauca. Sed Ca. habet. ὀλιγόχυλα i. pauci ſucci.

II. GARYOPHYLLUS INDICUS minor.

*III. GARYOPHYLLUS INdicus minor flore ſimplici.

geritur. Aliqui tamen affirmant, lapidem esse Ægyptium, in Thebaide nascentem, exigua magnitudine, æreo colore, gustu cum fervore quodam & adstrictione, mordaci.

OThonnam Dioscoridi fuisse incognitam, illud nobis manifesto argumento esse potest, quòd nihil ex se de ea certi scribat, sed omnia alis accepta referat, ex quorum tantùm opinione famaq; hæc de Othonna memoriæ prodidit. Quare mirari non licet, si nostra quoq; ætate Othonna minimè cognoscatur. Non desunt tamen rei herbariæ periti, qui eam plantam Othonnam esse censeant, quam Indicos Caryophyllos vocat vulgus: quibus ego quoq; subscriberem, si hæc planta erucæ foliis crescere, isq; paucis, cribri modo perforatis, & friabilibus. Verùm cùm foliosa sit planta, & non paucis foliis referta, quæ Tanacetum potius, quam Erucam referunt, eaq; cribri modo perforata, aut tanquam à vermibus erosa non sint, nec friabilia, non video sanè, cur in horum sententiam concedere queam. Nihil enim me movet ad probandam horum opinionem floris color, & latifolia imago, aliis reclamantibus notis, cùm numerosa sint plantarum genera, quæ croceis, & latis proveniunt floribus. Ego quidem, si mihi decernendi facultas daretur, in Chrysanthemi genere hanc plantam reponerem, quod tamen aliis, me peritioribus, decernendum relinquo. Cæterùm ut omnibus satisfactum esse intelligam, duas hujusce Indicæ plantæ imagines hic addi curavi. Est itaq; hæc planta fruticosa, caulibus bicubitalibus, & quandoque majoribus, striatis, rectis, subrufescentibus, è quibus multifida prodeunt folia, & numerosa, Tanaceti æmula, sed majora, & magis divisa: radix illi est brevis, sed numerosa, nec altè descendens. Tria hujusce plantæ observavimus genera, floribus tantùm differentia. Namq; genus est cæteris procerius, quod flores profert aureos, magnos, numerosis admodum stipatos foliis, odore minus quam in altero graveolenti. ALIUD floribus spectatur minoribus, bino, ternoq; eorundem ordine concinnatis, floridis in medio capillamentis ut in Rosa: hujus flores colore quidem & facie differunt. Ii enim ex aureo in purpureum colorem inclinant, subnigricantq; foliis crassiusculis, nitentibusq; aspectu admodum jucundo, adeò ut ex holoserico, quod Vellutum vocamus, à natura facti videantur, sed odore sunt gravi, & qui caput feriat. Postremum autem, quod prædictis est minus, nihil à præscripto differt, nisi quòd non tam altè adolescit, & flores habet simplici tantùm foliorum coronamento, sed cæteris minores. Cætera similia sunt. Prodeunt omnes è calyce oblongo, torosoq;, Lychnidis coronariæ ferè simili, longis pediculis nitentes. Semen inde fit oblongum, tenue, ac nigrum. Seruntur in hortis, visuntur passim super fenestras in fictilibus & arculis, spectaculi gratia. Excalfacit & siccat, quo fit, ut ea quoq; in medicum usum trahi possit, ubi abstergere, & aperire sit opus, minor tamen valentius quam major. Hanc cùm admisceat Paulus suis medicamentis, asserit quibusdam in locis majoris chelidonii succum esse, eorum fortasse opinionem secutus, qui ita scripserunt, ut refert Dioscorides. Ejus nomen Græcum ὀθόννα. Latinum item, & Italum. Othonna. Caryophyllus Indicus, Italis, Garofano Indiano.

Nomina.

Caryophyllos Indicos Matthioli, aliqui Othonnam Dioscoridis, & Plinii, alii Argemonem Diosc. alii Lycopersicum Gal. alii Caltham Plinii, quam gravis odoris dicit: alii Petilium florem ejusdem censent. Hi variant magnitudine, florendi tempore: flore item simplici, rarius multiplici: colore rubri, crocei, mellei & albi. Tunetanum vel Africanum dicitur, eò quòd primùm hic flos in Germaniam fuerit illatus, quando Carolus V. Imperator, apud Tunetum victoria potitus est. I. Tanacetum Africanum majus flore pleno. C.B. Garyophyllus Indicus major, Matth. Lugd. Caltha Africana fruticosa flore multiplici, Gesn. hort. Flos Africanus major, Dod. gal. & fol. Tab. Othonna major polyanthos. Lobel. Flos Indicus major flore pleno, Cam. Flos seu Caryophyllus Indicus. Cast. Flos Indiæ, Cæs. II. Tanacetum Africanum minus flore simplici. C.B. Garyophylli Indici, Trag. Tagetos Indica, Fuch. & Lugd. Flos Indianus seu Viola flammea, Fuch. in icon. Flos Africanus minor, Dod. gal. Flos Africanus, Dod. fol. Lob. Flos Indianus, Lonic. Caltha Africana minor flore simplici, Ges. hort. Caryophyllus Indicus minor, Matth. Cast. Lugd. Othonna, Lac. Tanacetum Peruvianum, Cord. hist. & Rosæ Indianæ aliis. Flos Indiæ alter minor, Cæsal. Flos Africanus minor flore simplici, Tab. Flos Indicus minor flore simplici, Cam. Sunt qui primum, Othonnam Dioscor. & Plinii: hoc verò Argemonem Dioscor. & Argemona Plinii statuant. III. Tanacetum Africanum minus flore pleno. C.B. Matthiolus una figura minorem utrumq; expressit. Hic dicitur flos Africanus minor multiflorus, Tab. Flos Indicus minor flore pleno, Camerario.

I. AURICULA MURIS.

a Meum, addit. λεπτὰ μικρά, i. tenuia parva.
b Meum add. κεφάλαι δὲ ἐν ἐμφάσει τῇ σκολοπενδρίῳ λεπτότερα δὲ καὶ ἐλάσσονα. i. in universum similis est scolopendrio, sed lævior, & minor. Auriculæ muris cõsideratio.

Μυόσωτα. AURICULA MURIS. CAP. CLXXIX.

MUris auricula, quam myosotida vocant, herba est caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus ab imo rubentibus, & concavis: foliis angustis, a oblongis, dorso acuto, elato, nigricantibus, per intervalla assiduè geminatis, atq; in mucronem desinentibus, & tenuibus cauliculis ex alarum sinu prodeuntibus: flosculo ut anagallidis ceruleo: radix digitali crassitudine, multis capillamẽtis fibrata. b Radix illita egilopia sanat. Sunt qui Alsinem, muris auriculã vocitant.

REperiuntur quidam Dioscoridis codices, qui hoc loco Alsinem habent, quæ libro quarto post helxinem describitur, quòd & ipsa nonnullis Muris auricula appelletur. Quæ forsitan nominis cognatione adducti, posteriorum quidam, ex quarto Dioscoridis volumine in hunc locum ipsam transtulere, ubi sui generis,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p0602-1 DFG

generis, vel potiùs nominis alteram repræſentavit Dioſc. Sed quoniam ipſa Dioſcor. ſcribendi ſeries clariſſimè demonſtrat, Alſinem ſtatim poſt helxinem ſequi debere, quòd ei adeò ſimilis ſit, ut tradat Dioſc. eandem fuiſſe cum helxine, niſi humilior eſſet, idcirco lib. 4. de ea nobis dicendum erit, quòd inibi ejus legitimam ſedem eſſe exiſtimemus. Cæterùm hæc, de qua hic mentio eſt, paſſim menſe Majo floribus ornata viſitur, nimirum in pratis, in campis, in hortis, ſecus vias, & ubiq; ſerè locorum. Hujuſce vires paucis perſtrinxit Gal. lib. 7. ſimpl. med. ſic inquiens: Auricula muris deſiccat ordine ſecundo: cæterùm nullam evidentem caliditatem poſſidet. Ea Græcè ἀνὸς ὠτίον vocatur: Latinè Auricula muris: Italicè, Orecchia di topo: Germ. Waldt Mangolt mit blawen Blumen: *Hiſpan. Oreya de raton yerva: Galliceè, Oreille de ratte.* Nomina.

*II. ECHIUM SCORPIOIDES paluſtre. *

I. Auricula muris, Matth. Dod. gal. Lac. Caſt. Lug. niſi ſit Myoſotis ſcorpioides (cujus figuram adjunximus) Lob. minus rectè expreſſa, quid ſit ignoramus. II. Echium SCORPIOIDES paluſtre, ex radice repente fibroſa, caules exſurgunt, aliquando reclinati, aliquando erecti, rotundi, leviter hirſuti, etiam glabri, ſeſquipalmares, etiam minores, & ad ripas aliquando bicubitales, qui in ſummo in duos treſve interdum ramulos, nudos, recurvos brachiantur: folia cingunt oblonga, ſubrotunda & pinguiuſcula: ſummis ramulis flores inſident ex quinque foliolis compoſiti, communiter dilutè cærulei, aliquando candidi, quibus parvæ ſuccedunt techę, pedicellis tenuiſſimis inſidentes, quibus ſemen minutum albicans incluſum. Aquoſis tantùm locis naſcitur: tota æſtate floret, aliis ab radice cauliculis ſubinde enaſcentibus. Dicitur Cynogloſſa minor, Brunf. Euphraſia cærulea, Trag. Tab. Echium paluſtre Cord. Thal. Scorpioides cæruleum vel paluſtre, Geſ. hor. Leontopodium Lon. & Lugd. Myoſotis Scorpioides partim repens, partim erecta, Lobel. Heliotropium minus primum, Cæſ. Hujus duæ ſpecies: altera paluſtris majore flore & penè glabra: altera in agris minore flore & hirſuta.

Ἰσάτις. GLASTUM. CAP. CLXXX.

SAtivum Glaſtum, quo infectores lanarum utuntur, folium habet plantagini ſimile, verùm pin-

I. ISATIS DOMESTICA.

II. ISATIS SYLVESTRIS.

guius, nigriusq;: cujus caulis duum cubitorum altitudinem excedit. Illita folia tumores omnes discutiunt, cruenta vulnera glutinant, sanguinis profluvia sistunt: ignem sacrum, phagedænas, putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanant. Sylvestre glastum sativo simile est. Folia fert majora, lactucaceis proxima: caules tenuiores, multifidos, quadantenus rubentes: in quorum cacumine folliculi multi dependent, quandam linguarum effigiem referentes: in quibus semen flore tenui, luteo. Eadem, quæ & suprà dicta, præstat: potu, & illitu lienosis auxiliatur.

Isatidis, seu Glasti consider.

Isatis sativa, quam in Hetruria vulgò Guado appellamus, tingendis lanis, fullonibus & infectoribus maximè expetitur, quòd lanarum infectus quibus cum admiscetur, firmet, & nunquam deperdi patiatur. Hujusce maximus habetur proventus in Umbria circa Noceram, ubi oppidum est Guadum: ideò appellatum, quòd ibi Isatis frequentissima seratur. Sylvestris nascitur in campestribus, incultis locis, & in pascuis. Glastum sylvestre, Plinio inter sylvestres lactucas recenseturlibro 20.c.7. quippe quòd illi non sit absimile. Fit ex Isatide cæruleus ille color pictoribus expetitus, quem Indicum vocant, de quo diffusius lib.5. suo loco disseremus. Meminit utriusq; Isatidis Gal. lib.6. simpl. med. sic inquiens: Isatis sativa, qua utuntur tinctores, facultatis est valenter exiccantis, nondum tamen mordentis: est enim simul amara, atq; adstringens. At Isatis sylvestris manifestè jam acre quiddam tum gustu, tum actione præfert. Proinde quàm sativa valentius deficcans, valentius etiam humida putredinibus obsistit. Planta Græcis ἰσάτις ἥμερος, Latinis, Glastum sativum nominatur: Italis, Guado domestico. Quæ verò Græcis ἰσάτις ἄγριος, Latinis, Glastum sylvestre, & Italis, Guado salvatico: Germanis, wild Weid: Gallis, Pastel sauvage appellatur. Utrumq; Glastum vocant Mauritani, Dili, Dileg, Vesme, Chate, Chatis, seu Alchat, Adlen, aut Adhlen, & Nil: Germani, Weid: Hispani, Pastel: Galli, Gueda, seu Pastel de Languedoc.

Lactuca sylv. Plin.

Isatidum vires ex Galen.

Nomina.

Isatis duplex: sativa, quæ Lactucæ quartum genus Plinio: Sylvestris, Lactucæ tertium genus eidem, cùm enim animadvertisset Diosc. Isatidis sylvestris folia lactucacea dixisse, cum Lactucis miscuit. I. Isatis sativa, Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Diosc. (cui & Luteum Vitruvii) Ges. hor. Lac. Lon. Lugd. Isatis domestica, Matth. Cast. Glastum sativum, Lob. Cam. Glastum, Cæsalp. II. Isatis sylvestris, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Ges. hor. Cast. Tab. Lugd. Isatis agrestis, Cord. in Diosc. Glastum sive Isatis sylvestris, Lob. Cam. Habetur & Isatis Indica, Anil & Nil Garziæ (ubi Clusius in notis addit cum Isatide convenire) à Costæ, Cam. qui ex hoc Indicum in Ægypto fieri scribit.

Τηλέφιον. TELEPHIUM. CAP. CLXXXI.

† Meum τὴν λεπτὴν i. angusti, tenues.

TElephium herba portulacæ similis, & caule, & foliis: alas binas in singulis foliorum geniculis annectit: ramuli à radice † seni, septenive prodeunt, foliis referti cæruleis, crassis, lentis, carnosis: flore lu-

I. FABARIA. * II. TELEPHIUM PURPUREUM. *

teo, aut candido. Nascitur in cultis, & maximè inter vites tempore verno. Folia senis horis illita albam vitiliginem sanant: sed postea hordeacea farina illini debet. Perunctam ex aceto etiam in sole vitiliginem tollunt: sed ubi inaruerunt, absterguntur.

Quanquam